

Materiały
źródłowe

Blok III

Harcerstwo w służbie Rzeczypospolitej / Zenon Fajger
Materiały źródłowe. Blok III „Skauci idą na wojnę”

Zenon Fajger

Materiały źródłowe. Blok III „Skauci idą na wojnę”

informacje wstępne:

Materiał źródłowy przedstawia okoliczności zgłoszenia się grupy warszawskich skautów do wkraczających na teren zaboru rosyjskiego polskich oddziałów sformowanych w Galicji po wybuchu I wojny światowej. Może być wykorzystany do ukazania przykładów zaangażowania militarne Polaków podczas wojny.

↑
s. 5 powrót: Podst.
programowa
hist. - szk. podst.

↑
s. 6 powrót: Podst.
programowa hist.
lic./tech. zakr. podst.

Materiał nr 1:

**Wspomnienia skauta z Warszawy Jerzego Krubskiego
o dołączeniu do I Kompanii Kadrowej po wybuchu I wojny światowej**

Na terenie 7-mio klasowej szkoły realnej Witolda Wróblewskiego w Warszawie powstała w okresie przedwojennym (1912 r.)¹ drużyna skautowska² im. Szymona Konarskiego.

W roku szkolnym 1913/14 drużyna ta liczyła kilkudziesięciu chłopców z różnych klas, dzieląc się organizacyjnie na plutony i zastępy. W końcu czerwca 1914 r., w drużynie wyłonił się projekt zorganizowania pieszej wycieczki, której trasa prowadzić miała poprzez malownicze okolice Wisły, Gór Świętokrzyskich, Miechowa i Olkusza, by w końcowym etapie dotrzeć do Skały i Ojcowa, położonych na granicy b[yłego] Królestwa³. [...]

Marszrutę zostały dokładnie opracowane jeszcze w Warszawie i tak ułożone, iż dzień marszu obejmował 20–30 kilometrów. Marsz odbywał się w ordynku wojskowym. Zatrzymywaliśmy się dłużej w miejscowościach bardziej malowniczych bądź ciekawszych z uwagi na swą przeszłość historyczną. Unikaliśmy z reguły ważniejszych arterii komunikacyjnych, aby nie budzić podejrzania władz, które zwłaszcza w przededniu wojny po ogłoszeniu przez rząd rosyjski pogotowia wojennego – wzmocniły swą czujność. Maszerowaliśmy zazwyczaj bocznymi drogami, zatrzymując się na noc najchętniej na biwaku w lesie lub w szczerym polu. Podczas marszu przerabialiśmy ćwiczenia orientowania się w terenie, czytania mapy, skrytego podchodzenia, rozróżniania śladu, tropienia itp. W nocy pełniona była na zmianę służba czujki. Przed udaniem się na spoczynek odbywał się raport, zakończony odśpiewaniem „Roty”.

W dniu 29 lipca w schronisku Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Ojcowie nastąpiło spotkanie obu wycieczek. Tutaj po dwudniowym odpoczynku spada na nas wiadomość o ogłoszeniu mobilizacji rosyjskiej i austriackiej. Wojna staje się nieunikniona. Wśród ludności cywilnej i oddziałów nadgranicznych rosyjskich widoczne podniecenie i zdenerwowanie. W tych warunkach dochodzą do nas słychny, że w Krakowie została ogłoszona mobilizacja Związków Strzeleckich⁴ i jakoby formować się tam mają oddziały wojska polskiego. Następuje ogólna narada, na której rodzi się decyzja: maszerować przez granicę do Krakowa, aby przystać do powstających tam polskich oddziałów wojskowych.

Najmłodszych kolegów odesłać póki jeszcze czas do Warszawy. [...]

¹ Faktycznie drużyna (później działająca jako 27. Warszawska Drużyna Harcerzy) powstała jesienią 1910 r. i oficjalnie uważana była w II RP za najstarszą polską drużynę.

² Skauting (od ang. *scout* – wywiadowca, tropiciel) – system wychowania dziewcząt i chłopców oraz ruch młodzieżowy, zapoczątkowany w Wielkiej Brytanii przez Roberta Baden-Powella, ujęty w formę organizacji i rozpowszechniony w wielu krajach.

³ Królestwo – Królestwo Polskie, Królestwo Kongresowe, potocznie Kongresówka – państwo utworzone decyzją kongresu wiedeńskiego (1815) z większości ziem zlikwidowanego Księstwa Warszawskiego, połączone unią personalną z Imperium Rosyjskim. Posiadało stopniowo ograniczaną, a następnie zlikwidowaną autonomię. W roku 1874 na określenie ziem Królestwa zaczęto używać nazwy Kraj Nadwiślański, choć nazwa Królestwo Polskie nadal funkcjonowała.

⁴ Związki Strzeleckie – paramilitarne organizacje społeczno-wychowawcze powstające w Galicji na podstawie ustawy o stowarzyszeniach oraz rozporządzenia Ministerstwa Obrony Krajowej z 1909 r. o „popieraniu strzelectwa dobrowolnego” z inicjatywy tajnego Związku Walki Czynnej. W 1910 r. powstały Związek Strzelecki we Lwowie oraz Towarzystwo „Strzelec” w Krakowie. Od 1912 r. Związek Walki Czynnej przekształcił się faktycznie w centralizację organizacji strzeleckich, kierowanych przez Komendę Główną Związków Strzeleckich z siedzibą we Lwowie, z komendantem Józefem Piłsudskim i szefem sztabu Kazimierzem Sosnkowskim. Stały się one podstawą budowania struktur wojskowych Legionów Polskich.

Harcerstwo w służbie Rzeczypospolitej / Zenon Fajger Materiały źródłowe. Blok III „Skauci idą na wojnę”

Materiały źródłowe

Blok III

materiał nr 1

Najstarszym z nas jest pod względem wieku i funkcji Ciołkowski, liczy bowiem 18 lat, reszta to młodzi chłopcy w wieku od 15–17 lat. 1 sierpnia wyruszamy z Ojcowa do wsi Korzkiew z zamiarem przejścia granicy. Tutaj w nocy z 1-go na 2 sierpnia wywracamy na granicy 2 słupy graniczne z napisem i orłami rosyjskimi i przechodzimy granicę. Niestety patrol austriacki nie pozwala nam maszerować do Krakowa. [...] W nocy z 4-go na 5 sierpnia wycofaliśmy się z Jędrzejowa, kierując się do majątku Świątniki pod Wodzisławem, gdzie szukamy schronienia. Gospodarze tego majątku w osobach pp. Bankiewiczów przygarniają nas do siebie. W Świątnikach gościmy przez 5, 6, 7 i część 8 sierpnia. Chcąc się choć w części wywdzięczyc za gościnę, pracujemy w polu nad sprzętem zboża. [...] 8 sierpnia do Świątnik przybywa patrol Beliny⁵, od którego dowiadujemy się, iż I Kompania Kadrowa⁶ przybywa do Miechowa i tam ma kwatrować. Następuje jednogłośna decyzja: maszerować do Miechowa i zameldować się do kompanii.

Po południu 8 sierpnia wyruszamy w 7-miu ze Świątnik do Miechowa i późnym wieczorem meldujemy się w aptece u ob. Świętopełka (Jaworowskiego Rajmunda), który włącza nasz zastęp skautowski do składu oddziału wywiadowczego I Brygady Leg.[ionów] Pol.[skich].

Podkreślam przy tym, iż spotyka nas wielki zaszczyt, jesteśmy bowiem pierwszymi ochotnikami na terenie Królestwa.

Zostajemy odesłani do monopolu miechowskiego na kwatery Kompanii Kadrowej, gdzie wydają nam karabiny („berdanki”) i naboje.

Ze świtem dnia 9 sierpnia rozpoczynamy piękną i zaszczytną służbę w szeregach odrodzonego Wojska Polskiego, a nasz patrol skautowski zostaje zaliczony do składu I Kompanii Kadrowej.

Jerzy Krubski
 („Kruk Czarny”) ppłk dypl.,
Tarnopol

Źródło: J. Krubski, *Dzieje patrolu skautów*, „Naród i wojsko” 1939, nr 15, s. 21.
<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/337535/edition/322489?language=pl>
[dostęp: 29 VI 2020 r.]

⁵ Belina – Władysław Zygmunt Belina-Prażmowski (1888–1938) – pułkownik kawalerii Wojska Polskiego, urzędnik samorządowy II Rzeczypospolitej, kawaler Orderu Virtuti Militari. Od 1909 r. był członkiem Związku Walki Czynnej oraz należał do Związku Strzeleckiego. 2 sierpnia 1914 r. objął dowództwo siedmioosobowego patrolu, który w nocy dnia następnego wkroczył do zaboru rosyjskiego. Ten sam patrol, już w mundurach, konno i uzbrojony, ponownie przeszedł 6 sierpnia kordon graniczny, stając się tym samym pierwszym oddziałem kawalerii legionowej (tzw. „siódemka Beliny”). 13 sierpnia stworzył pierwszy szwadron kawalerii w sile 140 ludzi. W latach 1914–1917 oficer Legionów Polskich, organizator i dowódca 1 pułku ułanów Legionów Polskich, tzw. „beliniaków”. Na jego czele przeszedł cały szlak bojowy Legionów.

⁶ I Kompania Kadrowa – pododdział piechoty utworzony 3 sierpnia 1914 w Krakowie przez Józefa Piłsudskiego z połączenia członków „Strzelca” i Polskich Drużyn Strzeleckich jako załążek Wojska Polskiego. 6 sierpnia o godzinie 2:42 wymaszerowała w stronę Miechowa, w Michałowicach obalając rosyjskie słupy graniczne.

Materiał nr 2:

**Wspomnienia skauta z Warszawy Zygryda Bartla
o dołączeniu do I Kompanii Kadrowej po wybuchu I wojny światowej**

[...] I nadszedł wreszcie dzień, na który oczekiwaliśmy. 8 sierpnia, będąc w upalne południe na polach ujrzeliśmy zbliżającą się od strony Miechowa grupkę jeźdźców. Gdy się nieco zbliżyli i gdyśmy rozpoznali siwe mundury i maciejówki w jednej chwili jak gdybyśmy mieli skrzydła u ramion byliśmy przy nich na szosie. Był to patrol Beliny.

Oczy wżerały się po prostu w orły polskie na maciejówkach, serce skoczyło do gardła, wzruszenie uczyniło nas na chwilę niemowami.

A tu Belina zadaje pytania, informuje się...

Dopiero po chwili zaczęliśmy odpowiadać, a następnie z kolei gorączkowo pytać, gdzie są oddziały strzeleckie i czy nas przyjmą. – Maszerujcie do Miechowa! Przyjmą – padła odpowiedź i pojechali dalej.

Uprosililiśmy brykę, pożegnaliśmy właścicieli majątku i ruszyliśmy we wskazanym kierunku.

Już silny zmrok zapadł, gdyśmy dojeżdżali do Miechowa. Wokoło była cisza, tylko koniki polne grały, a nasze serca waliły nam w piersiach jak dzwony.

Wtem: „stój, kto idzie?” – usłyszeliśmy głos czujki. Chociaż wiedzieliśmy przecież, że tam w Miechowie są strzelcy, a jednak aż nas zatknęło. Łzy skoczyły gwałtem do oczu i gardła.

Boże!... Wojsko Polskie!... Polski żołnierz na warcie!... Czujny, gotów do walki...

Nie, tego uczucia nie da się opisać. To można tylko przeżyć.

Wylegitymowaliśmy się, wyjaśnili o co nam chodzi i odprowadzono nas do Komendy.

Nie zawiedliśmy się. Choć byliśmy przeważnie bardzo młodzi – przyjęto nas, przy czym usłyszeliśmy nawet słowa, które zapadły nam głęboko w serca i napełniły je radosną dumą: „Brawo Skauci, jesteście pierwszymi ochotnikami na ziemiach dawnego Królestwa”.

Skierowano nas na kwaterę Kompanii Kadrowej.

Rozkazy, meldunki, gwar, ruch, piosenki – a przy tym jakaś ogromna radość promieniowała od każdego. Patrząc na to i słuchając chciało się naprawdę to śmiać to płakać z radości i wielkiego wzruszenia.

A gdy nam wydano karabiny i paczki naboju, gdym po raz pierwszy ujął swój karabin w rękę, to...

Nie, tego co czułem wtedy również nie zdołam należycie opisać słowami. To także trzeba przeżyć, żeby zrozumieć. Jedno mogę tylko słowami określić: duma, wielka duma rozparła mi wtedy serce, że stałem się żołnierzem polskim, a radość olbrzymia rozśpiewała się we mnie.

Tych wszystkich chwil nigdy nie zapomnę.

Zygryd Bartel
(„Hassling”) mjr

Źródło: Z. Bartel, *Tych chwil nigdy nie zapomnę*, „Naród i wojsko” 1939, nr 15, s. 21–22.
<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/337535/edition/322489?language=pl>
[dostęp: 29 VI 2020 r.]

**Materiały
źródłowe**

Blok III

**pytania
do źródeł**

Pytania do źródeł:

Na podstawie materiałów źródłowych, kalendarium i wiedzy pozaźródłowej wyjaśnij:

1. Skąd pochodzili członkowie patrolu skautów? Jakiego państwa byli formalnie obywatelami? W jaki sposób znaleźli się w polskim oddziale wojskowym?
2. Dlaczego podczas próby przejścia granicy rosyjsko-austriackiej przewrócili rosyjskie słupy graniczne? Co chcieli wyrazić takim gestem?
3. Dlaczego, opisując te wydarzenia, Zygfryd Bartel był wzruszony? Co było powodem jego radości i dumy?
4. Do jakiego typu służby zostali włączeni skauci w Kompanii Kadrowej? Czy na ten przydział mógł mieć wpływ rodzaj odbywanych przez nich ćwiczeń skautowych? Odpowiedź uzasadnij.
5. Dlaczego Jerzy Krubski uważał 9 sierpnia 1914 r. za początek służby w Odrodzonym Wojsku Polskim? Na podstawie wiedzy pozaźródłowej wyjaśnij, czym była I Kompania Kadrowa, I Brygada Legionów Polskich, kim był Władysław Belina-Prażmowski?

NOTATKI: